

ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน
EFFECTS OF ORGANIZING PARTICIPATORY NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES TO DEVELOP
FOLK PLAYS INTEGRATING WITH LOCAL WISDOMSON SOCIAL SKILLS OF CHILDREN IN THE
COMMUNITY

นายอังศุธร อังคะนิต *

Angsuthorn Angkanit

ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา **

Asst. Prof. Wirathep Pathumcharoenwattana, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning: PBL) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุระหว่าง 9-12 ปี ในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1. แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยใช้ PAR และ PBL เป็นกิจกรรม 2. แบบวัดทักษะทางสังคมของเด็ก 3. แบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็ก ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ มีระดับทักษะทางสังคม อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 86.73$, S.D. = 10.65) 2) ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม เพิ่มขึ้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นมีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นในทุกๆ ด้านซึ่งเป็นผลมาจากการที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: tuanaykarate@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: wirathep.p@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

This research is a quasi-experimental research, with the application of a Participatory Action Research (PAR) and Project-based Learning (PBL methodology). The objective of this study were to: 1) Study social skills of children, Ban Nong Tae in community, Non Khwang District, Buriram Province; 2) study effects of organizing participatory non-formal education activities integrating folk plays and local wisdom on the social skills of children in the community. The research sample groups comprised 30 children aged 9-12 years. The research instruments used were: 1) a plan of organizing participatory non-formal education activities to develop the integration of folk plays and the local wisdom social skills of children in the community as developed by the researcher; 2) a test of children's social skills; 3) social skills observation. These research instruments verified (Content validity) by five experts. The data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation and t-test statistic.

This research found that: 1) Children in Ban Nong Tae community have a good social skills ($\bar{X} = 86.73$, S.D. = 10.65) 2) The effects of organizing participatory Non-Formal education activities to develop folk plays integrated with local wisdom social skills of children in the community were: the children that attended the activities had social skills of participation in working groups, problem-solving skills in group, skills to help others, and the skill of leader and follower, before attending the activity and after the attending were significantly different at the 0.05 level.

คำสำคัญ: การละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น/ทักษะทางสังคม/เด็ก

KEYWORDS: INTEGRATING of FOLK PLAYS and LOCAL WISDOMSON /SOCIAL SKILLS/CHILDREN

บทนำ

เด็ก เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ที่จะเป็นแรงงานขับเคลื่อนทุกภาคส่วนของประเทศในอนาคต หากเด็กได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ สติปัญญา รวมถึงด้านศีลธรรม จริยธรรม และการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคมแล้วนั้น ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตด้วย แต่ในปัจจุบัน ด้วยประเทศไทยเป็นสังคม การค้าเสรีแบบทุนนิยม ประชาชนส่วนใหญ่จึงมุ่งหารายได้เพื่อเลี้ยงปากท้องและเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเป็นสำคัญ ประชาชนจึงเกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง แม้กระทั่งในวัยเด็กก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบนี้ได้ ดังเช่น การจ่ายของผู้ปกครอง ชื่อของขวัญ มอบแก่ผู้บริหารโรงเรียนหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุตรหลานของตนได้เข้าเรียนในสถาบันนั้น เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ถือเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ให้เด็กในทางอ้อม เด็กไทยในปัจจุบันจึงมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากในอดีต มีความเห็นแก่ตัว มุ่งเห็นประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ และขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังรายงานการวิจัยของ อนันต์ชัย คงจันทร์ (2544) และ สรรเสริญ ปัญญาธิวงศ์ (2553) ที่ได้รายงานไว้ว่า เด็กไทยมีแนวคิดและค่านิยมคล้ายกับตะวันตกมากขึ้น กล่าวคือการมุ่งหาประโยชน์ส่วนตนเป็นเรื่องสำคัญกว่าการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมภายนอก และมองเรื่องการเสียสละหรือเรื่องของศาสนา เป็นเรื่องไม่สำคัญ และจากผลการสำรวจล่าสุดของ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2556) ได้รายงานไว้ว่า เด็กไทยในศตวรรษที่ 21 จะมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมได้ดีไม่แพ้ชาติใดในโลก แต่มีปัญหาเรื่องการทำงานเป็นทีม จึงส่งผลต่อทักษะด้านการสื่อสาร โดยเด็กส่วนใหญ่อยากคิดและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง ปฏิเสธการถามความเห็นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจากสภาพการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เด็กไทยรุ่นใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นมานั้นมีทักษะทางสังคมที่ถดถอยลง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยทั้งต่อตัวเด็กเองและต่อสังคมในภาพรวมด้วย ทั้งนี้เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่นำมาซึ่งความสุขและเป็น

ใบเบิกทางแห่งความสำเร็จในชีวิต เปิดประตูสู่มิตรภาพและโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของมวลมนุษยชาติ

ทักษะทางสังคม (Social skills) เป็นทักษะพื้นฐานที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าไร ทักษะทางสังคมยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนต้องมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถสื่อความหมายความเข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิด และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคม และสามารถปรับตัวได้ในทุกสภาพแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง ซึ่งหากสังคมใดที่สมาชิกในสังคมเป็นผู้ที่มีทักษะทางสังคมสูง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี สมาชิกรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมใดมีลักษณะตรงกันข้าม สมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหา ไม่สงบสุข และอาจนำมาซึ่งความเสื่อมของสังคม โดยรูปแบบการสร้างและพัฒนาทักษะทางสังคมมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรูปแบบและกระบวนการในการพัฒนาทักษะทางสังคมในเด็ก ได้มีนักวิจัยศึกษาไว้ดังนี้ คือ ศศิพันธ์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสาร แสดงความคิดเห็นร่วมเรียนร่วมรู้ไปด้วยกัน ผู้เรียนฝึกทักษะ การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การฝึกควบคุมอารมณ์ ฝึกคิด และสะท้อนปัญหา และสร้างทางเลือก ในการนำเอาความรู้ไปใช้ได้ ในชีวิตประจำวัน ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรพรรณ พรสีมา (2539) พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมเรียนร่วมรู้สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของเด็ก ในชุมชนมาพัฒนาทักษะทางสังคม โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการนำโครงการเป็นตัวขับเคลื่อนให้เด็กพัฒนาการเล่นที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) (Kemmis & Mc Taggart, 2000; Mills, 2003) หมายถึง การเรียนรู้และแสวงหาความรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นเทคนิคการวิจัยที่เน้นกระบวนการแสวงหาความจริงอย่างเป็นระบบ โดยผ่านกระบวนการความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักวิจัยเกือบทุกกระบวนการของการวิจัย ซึ่งประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ช่วยทำให้สมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มได้มีโอกาสหันหน้าเข้าหากัน ปรึกษาหารือกัน และร่วมมือกันทำงาน เพื่อให้ชุมชนของตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น 2) ทำให้สมาชิกในชุมชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ และสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองจากงานวิจัย และตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ที่ได้สร้างขึ้นมา 3) ช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน เพราะความรู้ และความตระหนักในปัญหาสังคมเกิดจากการค้นพบโดยกลุ่มคนในชุมชนเอง

การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-based Learning: PBL) (ลัดดา ภูเกียรติ, 2544) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการบริหารจัดการเวลา ทักษะการสื่อสาร ทักษะประจักษ์ผล และการนำเสนอข้อมูล ผ่านการทำงานที่มีการค้นคว้าและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งการออกแบบโครงการที่ดีจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้นและใช้ทักษะการคิดขั้นสูง

การเล่นที่บ้าน (Folk play) เป็นกิจกรรมการเล่นในเวลาว่าง เน้นความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และเล่นสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการละเล่นที่บ้าน เป็นกิจกรรมกลุ่มประเภทหนึ่งที่จะช่วย

สนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดัง ชัชชัย โกมารทัต (2549) ที่ได้รายงานประโยชน์ของการละเล่นพื้นบ้านไว้ว่า การละเล่นพื้นบ้านสามารถฝึกให้เด็ก รู้จักการปรับตัวเข้ากับกลุ่ม รู้จักการรอคอย กล้าตัดสินใจ มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่งเสริมความรู้สึที่ดีต่อตนเอง รู้บทบาทหน้าที่ของตนและผู้อื่น ฝึกความคิดสร้างสรรค์ ผ่อนคลายอารมณ์ ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม ฝึกการเคารพในกฎกติกา ฝึกให้ผู้เล่นรู้จักแพ้ รู้จักชนะและให้อภัย นอกจากนี้การละเล่นพื้นบ้านยังส่งผลให้ผู้เล่นได้รับการปลูกฝังในด้านคุณธรรม และจริยธรรมด้วย ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในการตัวของผูู้เอง โดยการละเล่นพื้นบ้านถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทศิลปกรรม (มณีนภา ชุตติบุตร, 2538; นิคม ชมพูหลง, 2542)

จากปัญหาการลดลงของระดับทักษะทางสังคมของเด็กไทยในยุคปัจจุบัน และจากประโยชน์ของเทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประโยชน์ของการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และประโยชน์ของกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านในกลุ่มเด็ก ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน โดยใช้การผสมผสานการละเล่นพื้นบ้านกับภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งผู้วิจัยได้นำเทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเทคนิคการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มาสร้างเป็นกิจกรรม โดยผ่านการเรียนรู้ในหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้านในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าเด็กที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม จะสามารถช่วยพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะความรับผิดชอบ ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น ทักษะการวางแผน และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามได้ ซึ่งนอกจากนี้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อาจจะเป็นมิติใหม่ที่จะสร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจและร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืนได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนบ้านหนองแต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาผลของจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน

ในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้
 - 1.1 การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - 1.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
 - 1.3 การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน

- 1.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.5 การละเล่นพื้นบ้าน
- 1.6 ทักษะทางสังคม

2. ดำเนินการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ กิจกรรม และการประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยยึดหลักของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Kemmis and Wilkinson (1998) และการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ตามขั้นตอน ลัดดา ภูเกียรติ (2544) โดยเน้นให้แผนการจัดกิจกรรมมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับเด็ก และเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง โดยแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ครอบคลุมเวลาทั้งสิ้น 50 ชั่วโมง (ดังตารางที่ 1)

3. ประเมินความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 1 ท่าน

ตารางที่ 1 ขั้นตอนและกิจกรรมของแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ขั้นตอน	กิจกรรม	กระบวนการ
การวางแผน	การประชุมกลุ่มเรียนรู้บทบาทในการจัดกิจกรรม	ให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการบรรยายถึงกระบวนการจัดกิจกรรม และบทบาทหน้าที่ของเด็กในการเข้าร่วมกิจกรรม
	เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้าน	ให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการฉายวิดีโอ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิดเห็นในประเด็นที่ได้ฟังและนำเสนอให้เพื่อนฟัง
	เลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะศึกษา	ให้ความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน และเทคนิคในการเก็บข้อมูล และจัดกิจกรรม

การปฏิบัติการ	เขียนเค้าโครง โครงการการเล่น ที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่น ลงมือปฏิบัติโครงการ	สำรวจชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีในชุมชน แล้วนำข้อมูล ที่ได้มาระดมความคิดในกลุ่มเพื่อ กำหนดหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ จะทำโครงการการเล่นที่บ้าน ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แต่ละกลุ่มเขียนเค้าโครงของ โครงการการเล่นที่บ้านที่ ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของ กลุ่ม ตามหัวข้อที่ร่วมกันกำหนด ขึ้น แล้วนำเสนอให้เพื่อนฟัง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลตามหัวข้อการทำโครงการ ของกลุ่ม แล้วระดมความคิด ร่วมกันในกลุ่ม เพื่อออกแบบ กิจกรรมการเล่นที่บ้านที่ ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
---------------	---	--

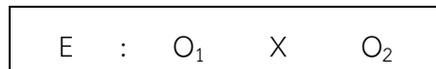
ตารางที่ 1 ขั้นตอนและกิจกรรม ของแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา
การเล่นที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน
ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	กระบวนการ
การวางแผน	เขียนรายงาน จัดทำแผนแสดง โครงการ นำเสนอผลงานการเล่นที่บ้าน ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	วิทยากรให้ความรู้เรื่องการเขียน รายงาน และจัดทำแผนแสดง โครงการ จากนั้นให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมร่วมกันทำแผนแสดง โครงการเพื่อใช้ในการนำเสนอ โครงการ วิทยากรให้ความรู้ เรื่องการ นำเสนอผลงานโครงการ จากนั้น ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด ช่วยกันระดมความคิดว่าจะ นำเสนอผลงานในรูปแบบใด
ขั้นตอนการสะท้อนปัญหา	แลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุปปัญหา และสิ่งที่ได้จากการทำงาน	โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมระดมความคิด เห็นภายในกลุ่ม ในหัวข้อสรุป

ปัญหา และสิ่งที่ได้จากการทำงาน
ร่วมกัน จากนั้นวิทยากรและ
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันสรุป
ปัญหา และสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วม
กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาผลของจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่น
ที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็ก

ผู้วิจัยศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นที่บ้าน
ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ด้วยรูปแบบ One- Group pretest-
posttest design ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินการดังนี้

เมื่อ	E	หมายถึง	กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
	X	หมายถึง	แผนการจัดกิจกรรม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น (Treatment)
	O ₁	หมายถึง	วัดทักษะทางสังคมก่อนทดลอง (Pre-test)
	O ₂	หมายถึง	วัดทักษะทางสังคมหลังทดลอง (Post-test)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกตัวอย่างเด็ก จำนวน 30 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์
คัดเลือกดังนี้

1. เด็กเพศชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 9 – 12 ปี
2. มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย
3. ผู้ปกครองยินยอมให้เข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นที่บ้านที่ผสมผสาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. แบบวัดทักษะทางสังคมของเด็ก ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบวัดทักษะทาง
สังคมของเด็ก โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert's scale type) 5 ระดับ
จำนวน 24 ข้อ ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน
3. แบบสังเกตทักษะทางสังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูล :

1. ดำเนินการติดต่อขอความอนุเคราะห์กับผู้นำชุมชนชุมชนเพื่อขอข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ

2. ดำเนินการสำรวจชุมชน

- ศึกษาบริบทของชุมชนในด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เศรษฐกิจ
- ศึกษาบริบทของกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้าน
- ศึกษาบริบทของกลุ่มตัวอย่าง เด็กที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี

3. ประชาสัมพันธ์และรับสมัครเด็กเพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 30 คน

4. วัดระดับทักษะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test)

5. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยใช้ระยะเวลา 50 ชั่วโมง

6. วัดระดับทักษะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม (Post-test)

การวิเคราะห์ข้อมูล :

1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2) วิเคราะห์ระดับทักษะทางสังคมด้วย ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

และประเมินระดับทักษะทางสังคมของเด็ก โดยการเปรียบเทียบคะแนนทักษะทางสังคมของเด็ก กับเกณฑ์ประเมินคะแนนแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายของ ประคองกรรมสูตร (2542) ได้เกณฑ์ประเมินทักษะทางสังคมของผู้วิจัย ดังนี้

ระดับทักษะทางสังคม

4.50 – 5.00	หมายถึง มีทักษะทางสังคมระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง มีทักษะทางสังคมระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง มีทักษะทางสังคมระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง มีทักษะทางสังคมระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง มีทักษะทางสังคมระดับน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคม และค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมรายด้าน ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างด้วย สถิติทดสอบที (t-test dependent)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

ตัวอย่างเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจำนวน 30 คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และเพศหญิง จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 มีอายุเฉลี่ย 10.53 ปี โดยตัวอย่างเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มากที่สุด โดยมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.34 รองลงมา กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 ทั้งสองระดับชั้น และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 น้อยที่สุด คือ มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีเกรดเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ($\bar{x} = 3.20$, S.D. = 0.41) โดยมีเกรดเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.82 และเกรดเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 2.37 สำหรับด้านที่พ่อกอาศัย พบว่า ตัวอย่างเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่พ่อกอาศัยอยู่กับญาติ โดยมีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในจำนวนเด็กที่พ่อกอาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 14 คน นี้

มีเด็กถึง 11 คน ที่ตอบแบบสอบถามว่าพักอาศัยอยู่กับ ปู่/ยา/ตา/ยาย และรองลงมาพักอาศัยอยู่กับบิดา-มารดา จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33

1. ผลการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน

ตารางที่ 2 ระดับทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนบ้านหนองเต่า ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ (n = 47 คน)

ทักษะทางสังคม	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ การประเมิน
ทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน	3.56	1.57	ดี
- ทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม	3.51	1.89	ดี
- ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม	3.59	2.66	ดี
- ทักษะความรับผิดชอบ	3.77	2.06	ดี
- ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น	3.66	2.66	ดี
- ทักษะการวางแผน	3.64	2.89	ดี
- ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม	3.29	2.76	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า เด็กในชุมชนบ้านหนองเต่า มีค่าคะแนนทักษะทางสังคมโดยรวม อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 1.57) และเมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า เด็กในชุมชนบ้านหนองเต่า มีทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 1.89) ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = 2.66) ทักษะความรับผิดชอบ อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 2.06) ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.66$, S.D. = 2.66) ทักษะการวางแผน อยู่ในเกณฑ์ดี ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = 2.89) และทักษะการเป็นผู้นำผู้ตาม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$, S.D. = 2.76)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมโดยรวม ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (n = 30 คน)

กิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่า t	Sig.
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.61	1.77	10.142*	0.00
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.92	1.43		

* P < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีระดับทักษะทางสังคมโดยรวม ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = 1.77) และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ย เท่ากับ 3.92 ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 1.43) และผลการเปรียบเทียบระดับทักษะทางสังคมโดยรวมของเด็ก ระหว่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมรายด้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (n = 30 คน)

กิจกรรมการศึกษาอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ค่า t	Sig.
ทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.51	1.89	4.962 [*]	0.00
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.89	2.09		
ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.80	2.66	6.021 [*]	0.00
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	4.30	1.18		
ทักษะความรับผิดชอบ					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.61	2.06	1.989	0.056
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.66	2.01		
ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.62	2.66	6.312 [*]	0.000
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	4.04	2.31		
ทักษะการวางแผน					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.70	2.89	1.682	0.103
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.74	2.81		
ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม					
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.40	2.76	5.759 [*]	0.00
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	30	3.88	1.67		

* P < 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนทักษะทางสังคมหลังเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นทั้ง 6 ด้าน และผลการเปรียบเทียบระดับทักษะทางสังคมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า ด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนทักษะความรับผิดชอบ และทักษะการวางแผน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาระดับทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนบ้านหนองเต้ ตำบลโนนขวาง อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ (ตารางที่ 2) พบว่า เด็กในชุมชนบ้านหนองเต้พัฒนา มีระดับทักษะทางสังคมโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี และเมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า เด็กในชุมชนบ้านหนองเต้ มีทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะความรับผิดชอบ ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น ทักษะการวางแผน อยู่ในเกณฑ์ดี และทักษะการเป็นผู้นำผู้ตาม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษานี้

ได้ใน 2 ประเด็น คือ 1) ความสัมพันธ์ในชุมชน อาจมีผลต่อระดับทักษะทางสังคมในด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม และทักษะการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ดี กล่าวคือในชุมชนบ้านหนองแต้ เป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานในชุมชน จึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนได้เป็นอย่างดี หากมีงานในชุมชนชาวบ้านก็จะชักชวนกันมาช่วยงานซึ่งก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเมื่อผู้ใหญ่ไปช่วยงานในชุมชนก็จะพาเด็กมาด้วยและให้เด็กช่วยงานเท่าที่เด็กทำได้สำหรับเด็ก ซึ่งเด็กก็จะชอบที่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานในชุมชน และบ้านเรือนส่วนใหญ่ไม่มีรั้วบ้านปิดกั้นอาณาเขตจากบ้านหลังอื่น มีการแบ่งปันอาหารและสิ่งของให้กับเพื่อนบ้าน โดยไม่ต้องใช้เงินในการซื้อขาย เช่น ชาวบ้านครัวเรือนหนึ่งออกไปทุ่งนา และสามารถหาไข่มดแดงได้เป็นจำนวนมาก พอตอนเย็นก็นำมาประกอบอาหารและแบ่งปันให้กับบ้านเรือนข้างๆ หรือญาติที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ปกครองมักจะให้เด็กเป็นคนนำอาหารหรือสิ่งของเหล่านั้นไปให้เพื่อนบ้าน เด็กในชุมชนจึงได้เรียนรู้ความมีน้ำใจและรู้จักแบ่งปันสิ่งของต่อผู้อื่นจากผู้ปกครองนั่นเอง นอกจากนี้อาจจะเห็นได้จากพฤติกรรมการลงแขกของชาวชุมชน ซึ่งยังคงปฏิบัติเป็นปกติในหมู่บ้าน เช่น การร่วมกันพัฒนาคลองระบายน้ำของชุมชน การสร้างบ้าน การจัดงานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ของผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชนถือเป็นต้นแบบของการปฏิบัติที่ดีซึ่งสอดคล้องกับ ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณี สุทธิสุขคนเวชศาสตร์ (2550) ที่กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งสำคัญผู้เลี้ยงจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมทักษะ และประสบการณ์ การช่วยเหลือตนเองของเด็ก การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ทั้งนี้ผู้ปกครองควรเป็นต้นแบบที่ดีให้เด็กด้วย และ 2) การเรียนรู้จากผู้ใหญ่ กล่าวคือ ส่วนใหญ่เด็กในชุมชนจะเห็นตัวอย่างจากผู้ใหญ่ ในการใช้ชีวิตประจำวันเด็กก็จะสังเกตหรือไม่ผู้ปกครองจะเป็นผู้สอนให้ทำ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพหรือการหาอาหารและหากครอบครัวไหนประกอบอาชีพอะไรเด็กก็จะรู้ในสิ่งนั้นและสามารถช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว เช่น เด็กอายุ 10-12 ปี อาจจะสามารถออกไปยิงนก ยิงกะปอม (กิ้งก่า) ตกปลา ชุดปูนา จับตั๊กแตน เพื่อนำมาประกอบอาหารในครอบครัวของตนเองได้ หรือเด็กบางคนในชุมชนก็อาจจะสามารถประกอบอาหารเย็นหรือผู้ปกครองที่กลับมาจากการทำไร่ ทำนาได้ แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมส่วนใหญ่สอน หรือเด็กเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเองจากผู้ใหญ่ อาจมีผลทำให้เด็กมีทักษะการวางแผน และทักษะความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีได้ ส่วนทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ที่พบว่า เด็กในชุมชนบ้านหนองแต้ มีระดับทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามอยู่ในระดับปานกลางนั้น อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในชุมชนบ้านหนองแต้ ที่มีระบบความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้อาวุโส บิดา มารดา และครูบา-อาจารย์ เด็กส่วนใหญ่ในชุมชนชนบทจึงมักมีบทบาทเป็นผู้ตาม ไม่กล้าคิด กล้าแสดงออก เท่าที่ควร เนื่องด้วยกลัวผู้ปกครองตี ซึ่งเหตุผลนี้อาจจะแสดงได้จากจำนวนเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ พักอาศัยอยู่กับญาติ ถึงร้อยละ 46.67 (14 คน) ซึ่งการที่เด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ จึงทำให้เด็กไม่กล้าที่จะออกความคิดเห็น หรือโต้แย้ง กับญาติผู้ใหญ่ของตน เพราะกลัวพ่อแม่ของตนตำหนิก็เป็นได้ และนอกจากนี้พฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนที่ชอบความเรียบง่าย ไม่ชอบการเป็นผู้นำ ชอบเป็นผู้ปฏิบัติมากกว่า ก็อาจเป็นต้นแบบพฤติกรรมที่ทำให้เด็กในชุมชนบ้านหนองแต้พัฒนา มีทักษะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางด้วยก็เป็นได้

จากผลการเปรียบเทียบระดับทักษะทางสังคม ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา นอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (ตารางที่ 4) พบว่า เด็กที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมมีระดับทักษะสังคมในด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามดีขึ้น อาจเนื่องมาจาก กิจกรรมการศึกษานอกระบบแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีรูปแบบของกิจกรรมที่

ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม และเด็กได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ เสาวนีย์ แสนคำ (2552) ที่รายงานไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยพัฒนาทักษะ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้ และ ธงชาติ วงษ์สวรรค์ (2553) ที่ได้พัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนให้ได้รับรู้จักตนเอง ให้สามารถปรับตัว มีทักษะทางสังคม และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข นอกจากนี้รูปแบบการทำงานเป็นกลุ่ม อาจมีผลต่อทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วรณสวัสดิ์ อุทัยพันธุ์ (2540) ที่กล่าวไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมในด้านทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

และนอกจากนี้การนำหลักการการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) มาประยุกต์ใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ยังพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นโครงงานเป็นฐาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ทำทนาย ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการสืบค้น และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ทิศนา แคมณี (2551) ซึ่งเด็กในชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ได้ฝึกทำโครงงานที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทในชุมชนของตนเองทั้งในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดึงศักยภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของนักเรียนเองออกมาใช้ประโยชน์ ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกหัวข้อในการศึกษา การศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่จะทำจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย การร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์และอภิปรายผลสรุป ตลอดจนการแสดงผลงานต่อสาธารณชน ซึ่งทำให้เด็กที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ มีพัฒนาด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาในกลุ่ม ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดา ภูเกียรติ (2544) ที่รายงานไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นฐานไว้ว่า ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ สุวัฒน์ นิยมไทย (2553) ที่รายงานไว้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน และทักษะการแก้ปัญหาได้ ส่วนด้านทักษะความรับผิดชอบไม่มีการพัฒนาขึ้น เนื่องจาก เด็กไม่มีความตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองในการทำงานร่วมกัน โดยเมื่อมีการแบ่งงานที่เป็นส่วนการรับผิดชอบของตนเองเด็กจะละเลยและไม่สนใจเท่าที่ควร และเมื่อเกิดความผิดพลาดกับงานที่เกิดจากการกระทำของตนเองก็จะแสดงไม่แสดงความรับผิดชอบ ทักษะการวางแผน ไม่พัฒนาขึ้นอาจเกิดจากเด็กไม่สามารถวางแผนงานของตนเองและงานในกลุ่มได้ โดยเด็กบางกลุ่มมีการวางแผนงานกับตัวบุคคลเหมาะสมบ้างไม่เหมาะสมบ้างทำให้งานที่ได้มาไม่ตรงตามเป้าหมาย บางครั้งก็ทำงานกันแบบไม่มีการวางแผน โดยอยากทำงานไหนก่อนก็ทำ ไม่มีการจัดวางขั้นตอนในการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก สามารถนำกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการละเล่นพื้นบ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม ทักษะความรับผิดชอบ ทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น และทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามของเด็กได้

2. กิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา และการเล่นที่บ้านในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน ในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเพิ่มมากขึ้น หรือในกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทอื่น

2. ควรมีการศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามผลของการเปลี่ยนแปลงของทักษะทางสังคมในกลุ่มเด็กที่ผ่านการเข้ากิจกรรมการศึกษาครอบครัวแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเล่นที่บ้านที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กในชุมชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ซัชชัย โกมารทัต. (2549). *กีฬาพื้นเมืองไทยภาคกลาง*. กรุงเทพมหานคร: สถาพรบุ๊คส์.

ทิตนา แคมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.

จงชาติ วงษ์สุวรรณ. (2553). *การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิคม ชมพูหลง. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้*. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1.

ประคอง วรรณสุด. (2542). *สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลัดดา ภูเกียรติ. (2544). *โครงการเพื่อการเรียนรู้ : หลักการและแนวทางการจัดกิจกรรม*. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณีนีภา ชุตินบุตร. (2538). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน : สรุปผลการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

วรรณสวัสดิ์ อุทัยพันธุ์. (2540). *ผลของกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.

ศศิรินทร์ ศิริธาดากุลพัฒน์. (2550). *วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 เดือนตุลาคม 2550-มกราคม 2551*.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปรานี สุทธิสุขคนธเวชศาสตร์. (2550). *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1*.

สรเรณีย์ ปัญญาธิวงศ์. (2553). *ค่านิยมและทัศนคติของคนรุ่นใหม่ เจเนอเรชันแซด*. กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2556). *เปิดผลสำรวจทักษะของเด็กไทยในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.qlf.or.th/home/details?contentId=570>. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ นิยมไทย. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาชีพแบบผสมผสาน โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ในสถานประกอบการเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานและการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพช่วงอุตสาหกรรม. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสาวนีย์ แสนคำ. (2552). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5. คุรุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพรรณ พรสีมา. (2539). การพัฒนาด้านการคิดและสังคมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน ในโครงการนำร่องศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อนันต์ชัย คงจันทร์. (2544). รายงานการวิจัยเรื่อง ค่านิยมและทัศนคติของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Kemmis, S., & Mc Taggart, R. (2000). *Participatory action research*. Thousand Oaks: sage.

Kemmis, S., & Wikison, M. (1998). *Participatory action research and study of Practice*. In , Atweight , A., Kemmis, S. & Weeks P. (Eds) *Action research in Practice*. New York: Routledge.

Mills, G.E. (2003). *Action Research: A guide for the teacher researcher*. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.